

Fimmtudaginn 18. apríl 1996.

Nr. 404/1995.

Ákærvaldið

(Sigríður Jósefsdóttir saksóknari)

gegn

Jóni Valgeiri Björgvinssyni

(Hilmar Ingimundarson hrl.)

Fjárdráttur. Skilorð. Skaðabætur. Vextir.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Haraldur Henrysson og Gunnlaugur Claessen og Ingibjörg Benediktsdóttir héraðsdómari.

Málinu var áfrýjað til Hæstaréttar af hálfu ákærða og ákærvalds með stefnu 29. nóvember 1995. Vísar ákærði til a-, b- og c-liðar 147. gr. laga nr. 19/1991 um meðferð opinberra mála, sbr. 7. gr. laga nr. 37/1994. Krefst hann þess aðallega, að hann verði sýknaður, en til vara, að refsing verði milduð og hún skilorðsbundin að öllu leyti. Hann krefst þess jafnframt, að bótakröfu sýslumannsins á Akranesi verði vísað frá dómi og að allur sakarkostnaður, þar með talin málsvarnarlaun, verði greiddur úr ríkissjóði.

Ákærvaldið krefst þyngingar á refsingu ákærða og staðfestingar héraðsdóms um greiðslu skaðabóta. Þess er jafnframt krafist, að ákærði verði dæmdur til að greiða allan áfrýjunarkostnað málsins, þar með talin saksóknarlaun til ríkissjóðs.

I.

Málsatvik eru rakin í hinum áfrýjaða dómi. Svo sem þar greinir, fékk ákærði fyrir mistök sendan í pósti tékka frá ríkisbókhaldi, að fjárhæð 2.746.670 krónur. Tékkinn, sem stílaður var á nafn ákærða og dagsettur 8. janúar 1993, mun samkvæmt framburði Guðjóns Ásbjörns Ríkharðssonar, deildarstjóra í ríkisbókhaldi, hafa verið póstlagður degi síðar. Innleysti ákærði tékkann í banka 21. sama mánaðar.

Ákærði sinni ekki framtalsskyldu sinni vegna áranna 1988 til 1992 að báðum meðtöldum. Skattar hans á þessu tímarskeiði höfðu af þeim sökum verið áætlaðir, en voru ekki greiddir. Er ákærði fékk tékkann í hendur vegna mistaka, leitaði hann ekki skýringa, hvorki

hjá stjórnvöldum né endurskoðanda, sem að beiðni ákærða hafði leitað eftir niðurfellingu nefndra skattaáætlana árið 1992. Eru staðhæfingar ákærða um, að hann hafi verið í góðri trú um rétt sinn til fjárins, þar eð um endurgreiðslu skatta væri að tefla, haldlausar með öllu.

Nokkur tími leið, frá því að tékkinn var sendur ákærða, þar til hann var innleystur. Til grundvallar dómi verður lagt, að óvíst sé, að ásetningur um töku fjárins hafi orðið til fyrr en við innlausn tékkans. Samkvæmt því og að öðru leyti með vísan til forsendna hins áfrýjaða dóms verður staðfest niðurstaða hans um sakfellingu ákærða og um heimfærslu brots hans til refsíákvæða.

Um er að ræða verulega fjárhæð, sem ákærði tók sér með refsiverðum hætti. Hefur hann ekkert greitt til baka. Að þessu virtu og að öðru leyti með vísan til forsendna héraðsdóms verður staðfest niðurstaða hans um fangelsisrefsingu ákærða og um, að skilorðsbinda skuli hluta hennar.

II.

Ekki er forsenda til að fallast á kröfu ákærða um að vísa frá dómi skaðabótakröfu, er sýslumaðurinn á Akranesi gerði í málinu fyrir hönd ríkisins. Verður bótakrafan tekin til greina. Gögn málsins bera hins vegar ekki með sér, að ákærða hafi með sannanlegum hætti verið kynnt bótakrafan fyrr en með birtingu ákæru 30. ágúst 1995. Verða vextir af bótakröfunni dæmdir í samræmi við það, eins og nánar greinir í dómsorði.

Það athugast, að óhæfilegur dráttur varð á rekstri málsins hjá Rannsóknarlögreglu ríkisins, eftir að sýslumaðurinn á Akranesi kærði háttsemi ákærða með bréfi 11. júní 1993. Skýrsla var ekki tekin af ákærða fyrr en 2. júní 1994, og rannsókn málsins dróst allt fram í apríl 1995. Er þessi rekstur málsins aðfinnsluverður.

Ákvæði héraðsdóms um sakarkostnað verða staðfest. Dæma ber ákærða til að greiða allan áfrýjunarkostnað málsins, eins og í dómsorði greinir.

D ó m s o r ð:

Ákvæði hins áfrýjaða dóms um refsingu ákærða, Jóns Valgeirs Björgvinssonar, skulu vera óröskuð.

Ákærði greiði sýslumanninum á Akranesi fyrir hönd ríkisins 2.746.670 krónur með 1,1% ársvöxtum frá 21. janúar 1993 til 11. febrúar sama ár, með 1% ársvöxtum frá þeim degi til 21. mars sama ár, með 0,9% ársvöxtum frá þeim degi til 1. apríl sama ár, með 0,8% ársvöxtum frá þeim degi til 11. ágúst sama ár, með 0,9% ársvöxtum frá þeim degi til 1. nóvember sama ár, með 0,8% ársvöxtum frá þeim degi til 11. sama mánaðar, með 0,5% ársvöxtum frá þeim degi til 11. maí 1995, með 0,6% ársvöxtum frá þeim degi til 30. ágúst sama ár, en með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá þeim degi til greiðsludags.

Ákvæði héraðsdóms um sakarkostnað eiga að vera óröskuð.

Ákærði skal greiða allan áfrýjunarkostnað málsins, þar með talin saksóknarlaun í ríkissjóð, 30.000 krónur, og laun skipaðs verjanda síns fyrir Hæstarétti, Hilmars Ingimundarsonar hæstaréttarlögmans, 30.000 krónur.

Dómur Héraðsdóms Vesturlands 25. október 1995.

I.

Mál þetta, sem dómtekið var 5. október sl. að loknum munnlegum málflutningi, er höfðað með svofelldri ákæru ríkissaksóknara, út gefinni 23. júní 1995: „... á hendur Jóni Valgeiri Björgvinssyni, Heiðarbraut 39, Akranesi, fæddum 31. ágúst 1940, fæðingarnúmer 319, fyrir fjárdrátt.

Ákærða er gefið að sök að hafa í janúarmánuði 1993 dregið sér og notað heimildarlaust í eigin þágu greiðslu, að fjárhæð 2.746.670 kr., sem hann hafði vegna mistaka fengið afhenta, með þeirri skýringu, að um væri að ræða inneign hans á opinberum gjöldum 31. desember 1992, og honum var greidd með tékka frá ríkissjóði, þó að ákærði ætti þar enga inneign í raun. Þrátt fyrir kröfur hefur ákærði eigi endurgreitt féð.

Telst þetta varða við 247. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940.

Þess er krafist, að ákærði verði dæmdur til refsingar.

Bótakrafa.

Sýslumaðurinn á Akranesi hefur fyrir hönd ríkissjóðs krafist þess, að ákærði verði dæmdur til að greiða skaðabætur, að fjárhæð 2.746.670 kr., er beri vexti skv. 7. gr. I. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá og með 8. janúar 1993

til 11. júní 1993, og dráttarvexti skv. III. kafla vaxtalaga frá þeim degi til greiðsludags.

Við munnlegan flutning málsins krafðist sækjandi þess enn fremur, að ákærði yrði dæmdur til greiðslu alls sakarkostnaðar, þ. á m. saksóknarlauna til ríkissjóðs.

Ákærði hélt uppi vörnum, og krafðist verjandi hans þess aðallega, að ákærði yrði sýknaður af refsikröfu, en til vara, kæmi til sakfellingar, að refsing ákærða yrði ákvörðuð eins væg og lög frekast leyfi og refsingin höfð skilorðsbundin. Þá krafðist hann þess, að bótakröfu sýslumannsins á Akranesi yrði vísað frá dómi. Jafnframt krafðist verjandi ákærða þess, að allur sakarkostnaður yrði lagður á ríkissjóð, þar með talin hæfileg málsvarnarlaun verjanda.

II.

Málavextir eru þeir, að 27. febrúar var ákærði úrskurðaður gjaldþrota, og lauk skiptum í búi hans 18. mars 1991. Hinn 30. desember 1991 afskrifaði bæjarfógetaembættið á Akranesi opinber gjöld ákærða í samræmi við heimild ríkisendurskoðunar. Hinn 30. október 1992 úrskurðaði skattstjóri síðan skattbreytingu á ákærða vegna gjaldáranna 1989, 1990, 1991 og 1992, og var hún færð á tekjubókhald ríkisins 3. nóvember sama ár. Í byrjun árs 1993 fékk ákærði svo sendan í pósti tékka frá ríkisbókhaldi, að fjárhæð 2.746.670 kr. Ákærði leysti út tékkann í banka 8. janúar 1993 og fékk andvirði hans greitt í peningum. Hinn 26. mars 1993 voru afskriftir þessar bakfærðar á ákærða af sýslumanninum á Akranesi.

Ákærði kvaðst hafa tekið við umræddum tékka og skipt honum í góðri trú um það, að honum bæri fjárhæð tékkans úr ríkissjóði. Kvaðst hann því ekki hafa endurgreitt þessa fjármuni í ríkissjóð. Ákærði gat ekki gefið skýringu á því, hvers vegna hann taldi svo vera. Kvaðst ákærði hafa talið tékkann vera vegna ofgreiddra skatta, en er hann var spurður nánar um, hvort eða hve mikið hann hefði greitt í skatta, kvaðst hann ekki muna eða vita, hvort hann hafði greitt skatta. Ákærði kvað andvirði tékkans aðallega hafa farið til greiðslu skulda, en gat ekki tilgreint nánar, hvaða skulda.

Ákærði skilaði ekki á réttum tíma skattskýrslum fyrir árin 1989, 1990 og 1991. Árið 1992 fékk ákærði Þórhall Stígsson, löggiltan endurskoðanda, til þess að gera þessar skattskýrslur fyrir sig auk skattskýrslu ársins 1992. Kvaðst ákærði hafa beðið endurskoðandann að telja fram fyrir sig persónulega á sama tíma og hann hafi látið gera framtöl fyrir fyrirtækið Vélar og kraft hf. Ákærði kvað ástæðu þess, að hann hefði látið vinna upp skattframtöl, eftir að skiptum í búi hans var lokið og skattkröfum verið lýst í

protabúið, hafa verið þá, að hann hefði ætlað að fá bú sitt framselt sér til frjálsra umráða að nýju.

Vitnið Þórhallur Stígsson kvaðst hafa reynt að fá leiðrétt áætlun skattstjóra, þar sem komið hefði í ljós, að ákærði hefði verið með mjög litlar tekjur. Í gögnum, sem fyrir hafi legið við skattskýrslugerðina, hafi ekki komið fram, að ákærði hefði greitt skatta, en sér hafi ekki að öðru leyti verið kunnugt um hagi ákærða. Vitnið kvaðst ekki hafa nefnt það við ákærða, að hann ætti von á fé úr ríkissjóði af þessu tilefni, enda hefði ekki verið við því að búast.

Vitnið Guðjón Ásbjörn Ríkharðsson, deildarstjóri í ríkisbókhaldi, kvað starfsmenn ríkisbókhalds hafa útbúið tékkann samkvæmt stöðu í gjaldendabókhaldi ríkisbókhalds, en það hefði verið ríkisféhirðir, sem raunverulega hefði gefið ávísunina út af reikningi, sem vistaður sé í Seðlabanka Íslands. Vitnið kveður tékkann væntanlega hafa farið í póst 9. janúar 1993, og á fylgiseðli tékkans hafi komið fram, að um væri að ræða inneign vegna opinberra gjalda. Vitnið kvað ríkisbókhaldi hafa verið send tilkynning um mistökin síðari hluta árs 1993.

Í gögnum málsins kemur fram, að sýslumaðurinn á Akranesi kærði ákærða til RLR með bréfi, dagsettu 11. júní 1993. Ákærði var fyrst yfirheyrður af lögreglu vegna máls þessa 2. júní 1994. Af framburði ákærða fyrir dómi og hjá lögreglu kemur fram, að sýslumaðurinn á Akranesi tilkynnti ákærða í marsmánuði 1993, að ákærði yrði krafinn um andvirði tékkans.

III.

Skattar voru áætlaðir á ákærða árin 1988 til 1992, þar sem ákærði skilaði ekki skattskýrslum þau ár. Álagning þessi var felld niður, eftir að ákærði skilaði inn skattskýrslu og kærði álagninguna. Í fram lögðum lista úr bókhaldi ríkisins kemur fram, að ákærði greiddi ekki skatta árin 1988 til 1992. Verður því ekki talið, að ákærði hafi getað gert sér vonir um eða búist við að fá endurgreidda skatta frá ríkinu. Skýringar ákærða, sem verið hefur fyrirvarmaður hlutafélags undanfarin ár, voru alls ófullnægjandi og svör hans einstaklega loðin um ástæðu þess, að hann hefði talið sig eiga inni peninga hjá ríkissjóði.

Eins og að framan hefur verið rakið, gat ákærði aldrei búist við því að fá peninga með þessum hætti, og hlaut hann því að hafa haft fulla vitneskju um, að hér væri um mistök að ræða. Ákærði hefur ekki endurgreitt umrædda fjárhæð og ekki gefið haldbæra skýringu á því, í hvað peningarnir hafi farið. Með þessari heimildarlausu notkun sinni á fjármunum ríkissjóðs hefur ákærði gerst sekur um fjárdrátt og unnið sér til refsingar samkvæmt 1. mgr. 247. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940.

Samkvæmt fram lögðu sakavottorði ákærða hefur hann átta sinnum sæst á greiðslu sekta fyrir brot á ýmsum sérrefsilögum, nú síðast með viðurlagaákvörðun Héraðsdóms Vesturlands 2. febrúar 1995.

Refsing ákærða þykir hæfilega ákveðin fangelsi í níu mánuði. Þar sem ákærði hefur ekki áður hlotið refsidóm og nokkuð er liðið frá broti hans, þykir eftir atvikum mega fresta fullnustu sex mánaða af refsingunni, haldi ákærði almennt skilorð 57. gr. almennra hegningarlaga í tvö ár frá birtingu dómsins.

Ekki verður fallist á það með verjanda ákærða, að það skuli varða frávísun skaðabótakröfu, að hún var ekki kynnt ákærða við lögreglurannsókn málsins. Ákærði hefur með háttsemi sinni bakað ríkissjóði tjón, og verður því fallist á skaðabótakröfu ríkissjóðs. Skal ákærði greiða sýslumanninum á Akranesi fyrir hönd ríkissjóðs 2.746.670 kr. ásamt vöxtum samkvæmt 7. gr. laga nr. 25/1987 frá innlausnardegi tékkans 21. janúar 1993 til 11. júní 1993, eins og krafist er í ákæru, en með vöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá þeim degi til greiðsludags.

Loks ber að dæma ákærða samkvæmt 1. mgr. 165. gr. laga nr. 19/1991 um meðferð opinberra mála til þess að greiða allan sakarkostnað, þar með talin saksóknarlaun í ríkissjóð, 50.000 kr., og málsvarnarlaun skipaðs verjanda síns, Hilmars Ingimundarsonar hrl., 70.000 kr., auk virðisaukaskatts, og taka þau einnig til starfa verjandans á rannsóknarstigi málsins.

Mál þetta flutti af ákæruvaldsins hálfu Sigríður Jósefsdóttir saksóknari.

D ó m s o r ð:

Ákærði, Jón Valgeir Björgvinsson, sæti fangelsi í níu mánuði. Fresta skal fullnustu sex mánaða af refsingunni, og skal sá hluti hennar niður falla að liðnum tveimur árum frá birtingu dómsins að telja, haldi ákærði almennt skilorð 57. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940.

Ákærði greiði sýslumanninum á Akranesi fyrir hönd ríkissjóðs 2.746.670 kr. ásamt vöxtum samkvæmt 7. gr. laga nr. 25/1987 frá 21. janúar 1993 til 11. júní 1993 og dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá þeim degi til greiðsludags.

Ákærði greiði allan sakarkostnað, þar með talin saksóknarlaun í ríkissjóð, 50.000 kr., og málsvarnarlaun skipaðs verjanda síns, Hilmars Ingimundarsonar hæstaréttarlögmanns, 70.000 kr.